

Lausunto

28.01.2026

Asia: VN/17391/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle Kansaneläkelaitoksen tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Pankki- ja tilitietoihin liittyvä lausuntopalaute:

Kuluttajaliitto kiittää mahdollisuudesta antaa sosiaali- ja terveysministeriölle lausunto otsikkoasiasta. Kuluttajaliitto esittää kohteliaimmin seuraavat huomiot:

Pankki- ja tilitietoihin liittyen esitysluonnoksessa ehdotetaan, että Kela voisi pyytää rahalaitoksilta tietoja, jotka ovat välttämättömiä etuusasian ratkaisemista varten. Tietoja pyydettäisiin, ellei asiakas olisi erikseen kieltänyt. Muutoksilla siirrettäisiin hallintolain mukaista selvitysvastavuutta viranomaisperiaatteen mukaisesti asiakkaalta viranomaiselle, kun asiakas ei joutuisi itse toimittamaan enää tilitietoja, vaan Kela saisi ne jatkossa suoraan rahalaitoksilta.

Kuluttajaliitto pitää ehdotusta kannatettavana. Esitysluonnoksen mukaan (s. 11) yleisin toimeentulotuen hylkäämisen peruste on se, että hakija ei toimita tiliotetta. Koska toimeentulotuessa on kyse viimesijaisesta tuesta, viranomaisperiaatteen vahvistuminen toteuttaisi näkemyksemme mukaan myös perustuslain 19.1 §:n mukaista oikeutta välttämättömään toimeentuloon. Kuluttajaliitto pitää myönteisenä sitä, että toimeentulotuen lisäksi ehdotus helpottaisi myös yleisen asumistuen ja eläkkeensaajan asumistuen hakemista.

Kuluttajaliitto toteaa kuitenkin, että suostumuksen kysyminen on tilitietojen luovuttamisen yhteydessä tärkeää. Ehdotetun asiakkaan kiello-oikeuden sijaan hakemuksessa tulisivat näkemyksemme mukaan kysyä asiakkaan suostumusta ja selvittää, että mikäli suostumusta ei anneta, hakijan on toimitettava itse etuusasian käsittelemiseksi vaaditut tiedot. Suostumuksen antaminen on yleisesti käytetty menettely etuushakemuksissa esimerkiksi tietojen saamiseksi muilta viranomaisilta. Siten se on etuuden hakijoille tuttu ja aiheuttaisi vähemmän sekaannusta kuin nyt ehdotettu oikeus kieltää tietojen luovutus.

Kuluttajaliitto pitää tietoturvasyistä kannatettavana sitä, että tietojenvaihdossa rahalaitosten kanssa siirryttäisiin turvasähköpostin käyttämisestä pankki- ja maksutietojen valvontajärjestelmän käyttöön.

Matkakorvauksiin (Kela-taksit) liittyvä lausuntopalaute:

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että matkakorvausten suorakorvausoikeutta voisi tarvittaessa rajoittaa Kela-taksin väärinkäytöstilanteissa. Kela-taksin voisi edelleen tilata tilausvälityskeskuksesta, mutta rajoituksen kohteeksi joutunut henkilö maksaisi kyydin itse ja hakisi korvausta Kelasta jälkikäteen. Kuten esitysluonnoksen vaikutusarviointia koskevassa luvussa 4.2.7 todetaan, liikenteenharjoittajan tappioriski olisi ehdotuksen myötä aiempaa suurempi, mikäli asiakas valitsisi maksutavaksi laskun ja jättäisi sen maksamatta. Erona aiempaan lasku kattaisi koko kyydin hinnan, ei vain omavastuuosuutta. Kuluttajaliitto pitää tällaista vaikutusta erityisen huolestuttavana taksiliikenteen kannattavuuden ja sen myötä saatavuuden kannalta. Suurimmat vaikutukset kohdistuisivat nyt jo heikkoihin kannustimiin ajaa Kela-kyytejä, jotka ovat toisaalta niitä tarvitseville asiakkaille välttämättömiä.

Kuluttajaliitto huomauttaa lisäksi, että ehdotuksessa olisi huomioitava ne ihmiset, joilla ei ole mahdollisuutta maksaa matkaa itse. Matkat voivat olla pitkiä ja niille saattaa olla toistuvasti tai satunnaisesti suuri tarve, joten kustannukset voivat kohota kohtuuttomiksi. Perustuslain 19.3 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut. Palvelut eivät voi olla riittäviä, jos ne ovat maksukyvyistä johtuvista syistä tavoittamattomissa.

Kela-taksien väärinkäytöksissä on esitysluonnoksen mukaan (s. 18) kyse siitä, että Kela-takseja käytetään muuhun kuin terveydenhuollon matkoihin. Kuluttajaliiton näkemys on, että syy ja tarve väärinkäytöksille tulisi selvittää. Mikäli kyse on vammaispalvelulain tai sosiaalihuoltolain mukaisten asiointimatkojen tarpeesta tai asiointin yhdistämisestä terveydenhuollon matkaan syrjäseudulla, pelkkä sanktiointi ei riitä tilanteen korjaamiseksi, vaan tulisi pohtia keinoja, joilla tällaiset tarpeet saisi täytettyä.

Toimeentulotuessa huomioitavia laskuja koskevaan Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuteen liittyvä lausuntopalaute:

-

Toimeentulotuen hakijan tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuuteen liittyvä lausuntopalaute:

-

Lääkärinlausuntoja- ja todistuksia koskevan tiedonsaantioikeuden tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Ehdotetun sääntelyn tavoitteena on, että Kela saisi etuuskäsittelyssä hakemuksen liitteeksi tarvittavat tietyt lääkärinlausunnot ja -todistukset nykyistä sujuvammin Kannan kysely- ja

välityspalvelun kautta. Todistukset ja lausunnot siirtyisivät siis terveydenhuollon ja Kelan välillä ilman, että etuuden hakijalle varattaisiin ensin mahdollisuutta toimittaa itse tietoja Kelalle.

Kuluttajaliitto katsoo, että Kannan kysely- ja välityspalvelun mahdollisimman laaja käyttöönotto Kelan etuuskäsittelyssä sujuvoittaa asiointia ja helpottaa sote-asiakkaan pääsyä oikeuksiinsa, mutta aivan kuten tilitietojen kohdalla, myös terveyttä koskevien asiakirjojen kohdalla olisi pyydettävä suostumus tietojen luovuttamiseen. Ilman suostumuksen pyytämistä ja mahdollisuutta toimittaa tiedot itse heikennetään potilaan oikeuksia.

Potilaalla on EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 16 artiklan mukainen oikeus henkilötietojen (ml. terveystiedot) oikaisemiseen. Kuluttajaliitto kohtaa neuvontatyössään toistuvasti tilanteita, joissa lääkärinlausunnoissa tai muissa potilasasiakirjoissa on virheellisiä tai virheelliseksi koettuja tietoja, mikä vaikuttaa kielteisesti henkilön haluun hakea hänelle mahdollisesti kuuluvaa etuutta ja aiheuttaa ajautumista taloudellisiin vaikeuksiin. Toinen tunnistamamme ongelma tällaisessa tilanteessa on luottamuspula hoitavaa lääkäriä kohtaan ja sitä kautta vaikeudet sitoutua hoitoon, mikä voi pitkittää tai vaikeuttaa tilannetta, johon todistus tai lausunto liittyy. On tärkeää, että potilaalla säilyy mahdollisuus tarkastaa hänestä kirjatut tiedot ja tarvittaessa pyytää oikaisemaan virheet, jotka voisivat vaikuttaa etuuspäätökseen.

Muihin toteuttamisvaihtoehtoihin liittyvä lausuntopalaute:

-

Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute:

-

Muu lausuntopalaute:

-

Ylikarhu Ella
Kuluttajaliitto ry, Konsumentförbundet rf